

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію
Стрілецької Ольги Ігорівни
«КОНЦЕПТ ІНДИВІДУАЛЬНОГО КОМПОЗИТОРСЬКОГО СТИЛЮ
ТА ЙОГО ПРОЕКЦІЯ НА ТВОРЧІСТЬ ІНШИХ МИТЦІВ
(на прикладі фортепіанної творчості Кароля Шимановського)»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 034 «Культурологія»,
галузь знань 03 «Гуманітарні науки»

У характеристиці кожної культури найважливішим є контент уявлень про її мову як розгалужене, багатовекторне значеннєве поле. Музична мова не є виключенням. Складність інтерпретації знаково-символічного насування останньої провокує кожного дослідника-музиколога експериментувати зі складними методологічними компонентами, спрямованими на осмислення художньої та соціокультурної цілісності музичної історії, на перший погляд розпорошеними, котрі специфічно обертаються навколо ядра — творця-композитора та його життєтворчості. Відповідно до поставлених наукових завдань пропонованої дисертації, цілком закономірним і прогнозованим є запозичення та апробація на музичному ґрунті поняття *концепту* з його насиченою метатекстуальною складовою — суб'єктність автора та його доробку, виклики та експерименти художньої творчості доби впритул до крос-культурних взаємодій пластів спільної українсько-польської музичної історії.

Відштовхнувшись від усталених контекстуальних навантажень терміну *концепт*, для авторки сам принцип концептуалізації художньої діяльності митця з широкою контекстуальною атрибуцією її жанрової природи і стильового простору задуму дав можливість на підставі інтонаційної картини фортепіанних творів реконструювати шляхи і напрямки взаємодій стильових просторів двох органічних культур — української та польської. Очікувано, що у центрі авторської концепції постають два модерністи — Шимановський і Лятошинський, котрі тісно і глибоко вкорінені у ці простори.

Відповідно до строкатої художньо-стильової атрибуції першої половини ХХ століття, інтертекстуальні маркери у пропонованому авторському

концепті індивідуального композиторського стилю дали можливість декодувати більш розпорошені невербальні мисленнєві компоненти авторського самовираження — використати своєрідний досвід переживання, емпатії, психотравми тощо митця, покликаючись на асоціації, емоції, оцінки, національні образи та авторські рефлексії.

Наголошу на чи не найважливішому аспекті *актуальності* пропонованої праці — це польсько-українські художні дифузії у просторі модерних концептів фортепіанної музики першої половини ХХ століття, що вплинули на формування української культури в передових тенденціях композиторської творчості. Інтегративний вплив фортепіанного доробку Кароля Шимановського на виражальний світ творчості як польських, так і українських митців порушує важливе питання ідентифікації культур. У контексті деколонізації української культури перепрочитання її новітньої музичної історії через інтегративні механізми взаємообміну та взаємозбагачення художніх спільнот потужно формує нові концепти національної музичної історії як цілісного художнього та соціокультурного компоненту спільного європейського простору.

Стосовно обґрунтованості наукових результатів дисертації, зазначу, що пропонований *концепт індивідуального композиторського стилю* як унікальний субстрат характерних об'єктивних та суб'єктивних візій про постать Кароля Шимановського, особливості його художньої діяльності в контексті стильової картини першої половини ХХ століття, повністю себе виправдав. Компоненти або «базові смисли» (авторський вислів) індивідуального стилю польського майстра — постромантичний, прощопенівський дискурс, історико-міфологічна імпресіоністська компонента, неофольклорний «гуральський» вектор та фінальна для життєтворчості ідея сакральності — були простежені на прикладі здобутків як його учнів та послідовників, так і ширше — на значному масиві творчих задумів українських митців цієї ж доби.

На мою думку, важливим аспектом праці є окреслення особливостей задумів Бориса Лятошинського у компаративістиці з базовими смислами Кароля Шимановського. І у польського, і в українського митця концепт індиві-

дуального композиторського стилю базується на своєрідній грі між традицією і новаціями. Обидвоє вони зростали у лоні традиційних салонних музичних польських і українських осередків, проте далі кожен знайшов своє модерне обличчя: Шимановський — у заломленні на польський ґрунт французьких модерних впливів, Лятошинський — у пізньоромантичних симфонічних пошуках з рисами експресіоністської виражальності. Вочевидь підхід, який запропонувала дисертантка, є відкритим до подальшого вивчення та апробації на різних сегментах музичної творчості, зокрема у дослідженні українсько-польських комунікацій музичних спільнот першої половини ХХ століття.

Відповідно до предмету дослідження — *концепт індивідуального композиторського стилю*, його міждисциплінарна специфіка, відтак теоретико-методологічна база дослідження ґрунтуються на багатовекторному науковому опрацюванні, врахуванні основоположних ідей філософії, соціології, естетики, де розлого представлено саме поняття «концепту». Серед переваг дисертації — вивчення широкого масиву праць польських музикологів, що висвітлюють специфіку творчої діяльності, світогляд та художньо-виражальний почерк К. Шимановського та інших представників музичного руху, діяльність котрих була наснажена ідеями «молодої Польщі». Враховано також наробітки українських науковців, котрі у своїх працях порушують питання впливу музичної спадщини Кароля Шимановського на розвиток української модерної музичної думки.

Загалом дисертація справляє позитивне враження, вона постає як завершений науковий текст з виваженою структурою написання, відповідно до вимог МОН України. Зупинімося детальніше на структурі дослідження, яка є чіткою і логічною з точки зору викладення наукового матеріалу. Праця складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків — прикладів творів польських та українських митців, що, на жаль, практично не звучать на концертних майданчиках України (виключення складають хіба що прелюдії Лятошинського).

Предметно-об'єктну сферу дисертаційної праці врівноважено формулюванням мети та завдань дисертації, що дозволяє конкретизувати напрями науково-дослідницьких пошуків. Для розв'язання поставлених завдань авторка продуктивно використовує цілий комплекс взаємоузгоджених методів.

Зупинюся на деяких аспектах дослідження, що висвітлюють авторську концепцію з властивою їй науковою новизною. Найопукліше вони проступають у другому розділі праці, де проаналізовано значний пласт творів польських композиторів — учнів та послідовників Кароля Шимановського. Завдяки цьому здійснено спробу створити т. зв. концептуальні портрети фортепіанних задумів цих митців та простежити взаємозумовленість появи цілого корпусу морфем авторського вислову у композиторів молодшої генерації, сформованих під впливом ідей майстра.

Авторка чи не першою серед українських музикознавців розлого представила фортепіанну творчість цілої плеяди польських майстрів, дослідивши їхні стильові портрети, музично-інтонаційну картину творів, особливості стилістики тощо. Серед композиторських імен — Гражина Бацевич, Роман Мачевський, Пьотр Перковський, Артур Малявський, Тадеуш Шеліговський. Символічним у цьому контексті є те, що у повоєнний час Г. Бацевич та П. Перковський активно спілкувалися з Борисом Лятошинським, високо цінували композиторські здобутки українського митця та активно їх промотували на польських теренах.

У 1957 році завдяки протекції Г. Бацевич Б. Лятошинський знайомиться з П. Перковським, на той час директором Великого симфонічного оркестру Польського радіо. Новопостала комунікація увінчалася виконанням симфонічних полотен українського митця, що стало першою значною презентацією симфонічної творчості Лятошинського у Польщі. З цього приводу Г. Бацевич писала: «Дуже зраділа тому, що в Катовіцах оркестр Польського радіо збирається виконати Вашу симфонію. Це наш найкращий оркестр, дуже честолюб-

ний, і тому я упевнена, що Ваша симфонія буде блискуче виконана»¹. Важко переоцінити крос-культурну роль самої Г. Бацевич у відродженні пропольського вектора творчості українського митця і дієвця. Щира приязнь, що розпочалася з часу участі цих митців як членів журі у бельгійському конкурсі камерних квартетів у Льєжі у 1956-му, тривала до останніх днів земного існування Б. Лятошинського. Саме у їхньому листуванні знаходимо важливі свідчення, розмірковування про комунікаційні формати нового мистецтва і його опозиції до усталених мистецьких виявів, компаративні дискусії про «умовно» традиційний дискурс першої половини ХХ століття з його великими композиторськими іменами, їхню співмірність та вплив на експерименти Другої хвилі авангарду, щедро презентовані у форматах тогочасної «Варшавської осені». Гадаю, що авторські розмірковування про концепт індивідуального стилю Г. Бацевич збагатилися б завдяки залученню відомої колективної праці «Grażyna Bacewicz : konteksty życia i twórczości» під редакцією Марти Шокі². Також варто було б писати ім'я композиторки через літеру Г, адже фонетично саме так воно звучить польською.

Очікуваним у рамках дисертації стало звернення до фортепіанних концептів Ігоря Белзи, поляка за походженням, учня, друга і послідовника Бориса Лятошинського. Його фортепіанні опуси київського періоду позначені як впливом вчителя у виборі жанрових пріоритетів, так і, як влучно зазначає авторка, тим, що композитор крізь призму власного бачення інтерпретує стилістичний концепт польського майстра (с. 232). Широка ерудиція та професійна обізнаність з передовими процесами у тогочасній польській музиці, зокрема із творчістю К. Шимановського, відобразилася на жанровому та методико-інтонаційному компонентах авторського вислову. Детальний аналіз фортепіанного доробку композитора, що свідчить про глибоке включення дисертантки у предмет дослідження, стали для неї життєдайним тлом для вирі-

---

¹ Лист Г. Бацевич до Б. Лятошинського. 11 вересня 1957 р. // Кабінет-музей Б. М. Лятошинського. 1 арк.

² Grażyna Bacewicz : konteksty życia i twórczości / pod redakcją Marty Szoki. Łódź : Akademia Muzyczna im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów, 2016. 232 s.

шення поставленого завдання — з'ясування специфіки трансформації концепту індивідуального композиторського стилю Кароля Шимановського в обраних творах польських і українських композиторів. Висловлю сподівання, що пласт актуалізованих у дисертації творів І. Белзи знайде своє достойне втілення у фортепіанних клавірабендах українських піаністів. На превеликий жаль, поки що його творчість лишається поза орбітами сучасного фортепіанного виконавства.

Переконує мова дисертації та стиль викладення результатів. Завдяки глибокій аналітиці чітко поставлені завдання отримують відповідне вирішення. Авторка праці здійснила широку апробацію запропонованої проблематики, що відображено у її численних фахових публікаціях та участі у наукових конференціях, симпозіумах та форумах.

Важливість концептуальних ідей дисертації та їхня відкритість до подальших наукових практик провокує на низку запитань, спрямованих на кореляцію та уточнення положень праці:

1. Які «базові смисли» поєднують поняття *мистецької школи* як художнього та соціокультурного явища та *концепту індивідуального композиторського стилю*? Адже концептуально ці наукові поняття уможлиблює спільність художніх доктрин, що детерміновані як стильовою палітрою доби, так і естетико-художніми настановами лідера.

2. Музична творчість, окрім тексту автора-композитора, його музикознавчого осмислення, включає також часо-просторовий контекст виконавської інтерпретації. Як корелюються поняття *концепту індивідуального композиторського стилю* та *концепту індивідуального виконавського стилю*?

3. Заявлена проблематика *концепту індивідуального композиторського стилю* відкрита для подальших наукових досліджень. Які дослідницькі вектори гіпотетично результативні в осмисленні крос-культурних міжнаціональних взаємовпливів у системі сучасної фортепіанної виражальності?

4. Зважаючи на представлений в дисертації ґрунтовний аналіз концепту індивідуального композиторського стилю Кароля Шимановського як сукуп-

ності «базових смислів», прошу окреслити поле *базових смислів* та *базових сенсів* творчості сучасних українських композиторів.

Узагальнюючи все вищеназване, зазначу, що дисертаційна робота Стрілецької Ольги Ігорівни «Концепт індивідуального композиторського стилю та його проєкція на творчість інших митців (на прикладі фортепіанної творчості Кароля Шимановського)», подана на здобуття ступеня доктора філософії, за своїм науковим рівнем та практичною цінністю, змістом та оформленням повністю відповідає чинним вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальність 025 «Музичне мистецтво».

Офіційний опонент:

Директор Інституту проблем сучасного мистецтва
Національної академії мистецтв України,
доктор мистецтвознавства, професор

Ігор САВЧУК

